

Névadási szokások és a leggyakoribb keresztnévek a XVIII. századi Budakeszin

Budakeszi anyakönyveit, egy évtizednyi szünet kivételével 1699-től vezetik. Ezek a plébánián őrzött, és a Magyar Nemzeti Levéltár Lánglilium utcai épületében kutatható dokumentumok a legfontosabb helytörténeti forrásaink közé tartoznak. Az anyakönyvek olyan források, amelyek hitelessége vitathatatlan. Csak valódi adatok kerültek bele. Rögzítik a keresztelés, a házasság és a halál időpontját, és sok esetben az anyakönyvet vezető plébános egyéb értékes adat-bejegyzéseit.

A budakeszi születési anyakönyvekben 1712 és 1800 között 6754 keresztelési bejegyzés olvasható, e szerint 3407 fiúgyermeket és 3347 kislányt tartottak keresztvíz alá. A gyermek megszületése után igyekeztek minél hamarabb megkeresztelni az újszülöttet. Sokszor közvetlenül a születés után történt a keresztelés, általában ez olyankor fordult elő, ha a gyermek életképtelennek bizonyult. Nem ritka, hogy ezen a világon egyetlen percig élő újszülött is benne van az anyakönyvben, természetesen ilyenkor a szülők vagy a szülésnél részt vevők kereszteltek. Ha a csecsemő életképesnek bizonyult, akkor a szertartás a plébánián történt a születést követő 1-2 napon belül. Minderre azért volt szükség, mert abban a korban nagyon magas volt a csecsemőhalálozás. A gyermekek több mint fele egyéves kora előtt meghalt.

Budakeszin a XVIII. században a kereszteltnek általában annak a helyben nagy tiszteletnek örvendő szentnek a nevét adták, akinek a születése hónapjában volt az ünnepe. Előfordult azonban olyan eset is, hogy a keresztségben a keresztülő vagy a szülő nevét kapta meg az újszülött. Mivel családonként nagyszámú gyermek született, ezért a sokadik esetében időnként eltértek ezektől a szokásoktól (valamelyik idősebb testvére már viselte a hónap szentjének, a keresztülőnek és a szülőnek a nevét is). Ilyenkor ritkábban használt nevet választottak a gyermek számára. A kései gyerekek, az esetek többségében, ha az még nem volt foglalt, a szülő nevét kapták meg. Ez a szokás a XIX. században is jellemző maradt. Előszeretettel keresztelték az újszülöttnek a korábban meghalt testvére nevére is. Nem ritka, hogy egy családban két haláleset után harmadszor is ugyanazt a nevet adták az újszülöttnek.

Sok esetben a gyermek két keresztnévet, nagyon ritkán hármat is kapott. Kettős keresztnévet 280 fiúnak, (a fiúk 8,21%-a) és 892 lánynak (a lányok

26,65%-a) adtak. A férfinevek között a leggyakoribb kettős keresztnév a János György és a János Mihály volt, míg a nőieknél az Anna Mária és a Mária Anna. Több esetben is előfordult, hogy egy leány ikerpár egyike a Mária Anna, másika pedig az Anna Mária nevet kapta. Fiúneveknél a György, míg lányneveknél a Mária volt a legnépszerűbb második keresztnév. Budakeszi lakói minden bizonnyal a maguk módján követhették az országos politikát is, hiszen aligha lehet véletlen, hogy 23 kislányt kereszteltek Mária Terézia névre a hasonló nevű királynő uralkodása idején (1740–1780), de kereszteltek helyben Mária Antóniát is. (A mintaadó Mária Terézia lánya, XVI. Lajos felesége lehetett, akit a francia forradalom idején 1793-ban férjével együtt kivégeztek.)

Sorrend	Név	Első névként	Második névként	Arány a megkeresztelt fiúk körében
1.	János (1.)	726	7	21,31%
2.	József (4.)	472	11	13,85%
3.	Mátyás (-)	217	2	6,37%
4.	Jakab (-)	193	13	5,66%
5.	Márton (13.)	190	8	5,57%
6.	Antal (-)	176	10	5,16%
7.	András (7.)	170	3	4,98%
8.	Sebestyén (-)	164	-	4,81%
9.	György (5.)	159	135	4,66%
10.	Mihály (3.)	119	28	3,49%
11.	Ferenc (6.)	118	5	3,46%
12.	Lőrinc (-)	83	1	2,43%
13.	Péter (8.)	48	4	1,40%
14.	Ádám (15.)	44	4	1,29%
15.	Simon (-)	43	-	1,26%
16.	Konrád (-)	38	7	1,11%
17.	István (2.)	36	-	1,05%
18.	Máté (-)	35	4	1,02%
19.	Tamás (-)	33	1	0,97%
20.	Gáspár (-)	26	1	0,76%
	Pál (11.)			

Legnépszerűbb férfi keresztnévek a XVIII. századi Budakeszin

(zárójelben az adott korban országosan legnépszerűbb nevek sorában elfoglalt helyükkel)

Ha megnézzük a Budakeszin leggyakoribb tizenkét férfi keresztnévet, és azok ünnepnapjait, akkor azt látjuk, hogy minden hónapra van egy nevünk. Januárban Szent Sebestyén vértanú, februárban Szent Mátyás apostol, márciusban Szent József, áprilisban Sárkányölő Szent György, májusban Nepomuki Szent János, júniusban Páduai Szent Antal és Keresztelő Szent János, júliusban Szent Jakab apostol, augusztusban Szent Lőrinc vértanú, szeptemberben Szent Mihály arkangyal, októberben Assisi Szent

Ferenc, novemberben Szent András apostol és Szent Márton püspök, decemberben pedig Xavéri Szent Ferenc és Szent János apostol ünnepét ülik. Ez arra mutat rá, hogy a XVIII. században Budakeszin mely szenteket tisztelték a hagyományos „sváb szentek” (Szent Vendel, Szent Flórián, Szent Rókus stb.) mellett. Meg kell jegyezni azt is, hogy a névadási szokásokat a mindenkori névdivat is befolyásolta.

A keresztnévek vizsgálatakor érdemes kiemelni a János nevet, amely igen nagy népszerűségnek örvendett településünkön. Az anyakönyvi bejegyzések szerint különös tisztelet övezte Nepomuki Szent Jánost, Keresztelő Szent Jánost, Szent János apostolt, valamint Mathai Szent Jánost, a trinitárius rend alapítóját. (A trinitáriusok gondozták a rend felosztásáig a makkosmáriai kegyhelyet a XVIII. században.) A leggyakoribb tizenkét férfinév a század során rögzített összes férfi keresztnévnek 81,8%-át teszi ki. Egy százaléknál gyakoribb előfordulású nevekből tizennyolcat találunk. Ha összevetjük a helyi névanyagot az országos adatokkal, akkor kapjuk meg a leginkább Budakeszire jellemző neveket. Ezek a Mátyás, a Jakab, a Sebestyén, az Antal és a Lőrinc. A XVIII. századi helyi keresztlelési anyakönyvekben egyébként összesen 88 férfinév fordul elő, közöttük olyan ritkák is, mint például a Candidus, a Clemens, a Bonibaldus, a Tyberius vagy az Emmanuel. Ritkábban ugyan, de a tizennégy segítőszent neveit is szívesen adták az újszülötteknek, például Dionysios (Dénes), Aegidius (Egyed), Eustachius (Euszták), Blasius (Balázs), Kristóf és a Vitus is szerepel. Budakeszin a XVIII. századig még éltek az óhazából hozott, jellemzően német eredetű nevek is. Ezek között megemlíthető a Fridericus, Conrad, Willibald, Henricus, Gertrud és a Wallburga.

A női keresztnévek vizsgálata közben is sok érdekességre lelhetünk. A XVIII. századi Budakeszin a leggyakoribb női név Szűz Mária édesanyjának neve, az Anna volt. Szent Anna tiszteletére utal, hogy a hagyomány szerint a budakesziek építették a ma Budapesthez tartozó Szent Anna-kápolnát (építésekor a Buda és Budakeszi között vitatott határszakaszon épült fel), és Anna napkor (július 26.) minden évben elzarándokoltak oda.

A településen kiemelkedő volt a Mária-kultusz. Budakeszi plébániatemplomát Havas Boldogasszony tiszteletére szentelték, Makkosmárián Mária-kegyhely működött, ráadásul az év minden hónapjában van legalább egy Mária-ünnep. Ha az első és második keresztnévet együtt vizsgáljuk, akkor a Mária volt a leggyakoribb név Budakeszin. A leggyakoribb tizenkét női név a század során rögzített összes női keresztnévnek 88,16%-át teszi ki. Mind-

Sorrend	Név	Első névként	Második névként	Arány a megkeresztelt lányok körében
1.	Anna (2.)	639	193	19,09%
2.	Mária (10.)	530	492	15,83%
3.	Katalin (3.)	336	16	10,03%
4.	Erzsébet (1.)	324	25	9,68%
5.	Terézia (-)	244	27	7,29%
6.	Magdolna (-)	219	43	6,54%
7.	Barbara (Borbála) (7.)	196	21	5,85%
8.	Rozália (-)	135	2	4,03%
9.	Éva (8.)	105	9	3,13%
10.	Rozina (-)	87	9	2,59%
11.	Margit (-)	71	17	2,12%
12.	Franciska (-)	65	3	1,94%
13.	Apollónia (-)	53	1	1,58%
14.	Julianna (-)	53	2	1,58%
15.	Orsolya (-)	37	6	1,11%
16.	Krisztina (-)	32	2	0,95%
17.	Gertrúd (-)	24	-	0,71%
18.	Zsuzsanna (4.)	24	1	0,71%
19.	Veronika (-)	23	-	0,68%
20.	Ágota (-)	20	-	0,59%

Legnépszerűbb női keresztnévek a XVIII. századi Budakeszin

(zárójelben az adott korban országosan legnépszerűbb nevek sorában elfoglalt helyükkel)

összesen tizenöt olyan nevet találunk, amely 1%-nál gyakoribb előfordulású.

A Budakeszin leggyakrabban adott leányneveket is hónapokhoz köthetjük. A januárban született csecsemőket általában Árpád-házi Szent Margitról és Máriáról, a februáriakat Máriáról (Gyertyaszentelő Boldogasszony), Juliannáról és Apollóniáról nevezték el. Márciusban Mária (Gyümölcsoltó Boldogasszony) és Franciska a leggyakoribb név, áprilisban a Katalin (Sienai Szent Katalin), míg májusban ismét a Mária. A nyáron született lányok sokszor kapták a Margit (Antiochiai Szent Margit), az Anna és a Mária nevet (augusztusban két nagy Mária ünnep is volt: a Havas Boldogasszony, ami egyben a templom búcsúja és Nagyboldogasszony ünnepe). A szeptemberben született lányokat Rozáliának vagy Máriának, az októberieket Teréziának, a novemberieket pedig Katalinnak nevezték el. A decemberi születésűek a Barbara (Borbála), a Mária és az Éva neveket kapták.

A leginkább Budakeszire jellemző női nevek a XVIII. században, a Terézia, a Magdolna, a Rozália, és a Rozina voltak. Női nevekből jóval kevesebb volt használatban településünkön, mint a férfinévekből. Összesen 48 női keresztnévvel találkozhatunk a keresztlelési anyakönyvekben. Ritka női nevekben sem volt azonban hiány. Felbukkan például a Genovéa, Kunigunda, Tekla, Regina és Sybilla név is.

A XIX. századra a helyben adott keresztnévek száma megcsappant, már szinte csak a korábbi, legnépszerűbb keresztnévek maradtak meg, a többi kikoptott. A névadás elszürkülése országos folyamat volt, amelyből Budakeszi sem maradt ki.

Gellér Dávid

Budakeszi Hírmondó